

הקרבנות

כל חם יכול להשיג חקיקה
יולה גם למחלה ולרע שנה
סהרעדהקמיון חו"י הפאסט
חשט וכל בוכהאדלונג.
חחיו למה: בכל חלכות
חאכנו: 4 ל"ט. בחוסחיה:
8 פלו חו"י. בחזר חלכות:
18 פרחק 75 סאכט

כנים ושנים שינוי נרבע
מחית קעמיר הקלוב, ורק אה
אשריכלולקבלו מ הרעדק
ע"י הפאסט ולא "י סוכן—
הפודיע דכ הכנע לטוב
שלם מחיר כל שורה (נח"ח
טלוח): 1 ג פרוסיא. קודעה
מחקת עגונה מקובלת בחכם

מכתב עתי בשפת עבר

יוצא לאור בכל שבוע

להחיות ולכשרה ולהורות כל דבר הנדרש לאיש יהודי לדעת כאשר הוא יהודי וחבר לחברת האדם
מאיר (יר') לעהמאנן ע"י יחיאל ברי"ל יצ"ו

דרך אמנה בחרתי (מהלל ק"ט.)

מאינן, ג' אדר"ב

MAINZ, den 13 März 1872

האזנים מבייבי עמאשנו לעזרת אצטו בפ"ס עד היום ע"י "היוראליט" עולה 1446 פפונד שטערלינגערעד לא כלל חנדיכים משלות

אל הקוראים ברו"פ

הקוראים הנכבדים ברוסיה ופאלען החפצים בחלבון ירשו
אחריו בכסף מחירו במקום מאת הסוכן הכללי הרב המופלג מו"ח
אר"י ליב הלוי לעוינסאהן בוילנא עמ"י הארעססע הואת:
(באותיות ושפת רוסיא)

Herrn Lieb Levinsohn Polezk Strasse Haus Gerschuni

in Wilna:

גם כל מי מבם החפץ לאסוף את "היוראליט" בשפת אשכנז (היו"ל
מאת דר לעהמאנן) אשר יכל בכל שבוע ערך ג' באנען, תוכלו להשיג
אותו על הסדר מאת הסוכן הנ"ל מחירו לשנה 6 ר"ב, לחצי שנה 3
ר"ב, ורבע 1 ר"ב 50 קא"פ.

מאמר ראשון: רחמי"ל

דברי הימים: רוסיא לינאבורג: חדשות שזונה: פפל"ס — נעלוק —
רחמיאכע — וויזי — ירוסלס.

בכור הלכנו: חגרת הקמחא לרכנו עיינן — קינה אל נשיאי ישראל.
ירכתי לבנו: ספור, מחיר הנולה

רהשי ר"ב

(המשך עמ' 26)

ועליך חכם לבב גדול התבונה עליך אתפלא איך גם אתה תפסת
בלשונך על רודפי לצון כאלה שם "משכילים"; גם אותם המדיינים עם
הרבנים להתיר להם (איסור סקילה) מלאכת הכתיבה בשבת קודש
גם אותם קראת בשם משכילים? הן! מי יגלה עפר מעיניך החכם מכל
האדם שלמה! אנה שלמה! אן חכמתך ואן סיכלותך, ראה נא כי אלה
אשר קראת בספרך, כסילים ואוילים, יכנו עצמם בשם משכילים; גם אלה
אשר יאמרו כי תורת משה בן עמרם מחוללת, ודברי משה בן מיימון אולת,
גם להם משכילים יקרא עתה!
וערבים לי דברך, נ"ר" כי יעצת בפרטי השבת לימוד ההשכלה כי
לימוד הנערים ממורים נוצרים באשר המה אין עיניהם ולבם לשרש האמונה
מלב תלמידיהם, רק על גוף הלימוד מבטם. אולם בפרט החמבה זאת עוד
לא נתקן את אשר תקלקל ההשכלה, כי מה יועיל בלכת הנערים לבתי
גמנאזיונים ללמוד מאת מורי העמים כי גם הם או כי יאכפו את הנערים או

כי יעשו הנערים מרצונם לכתוב בש"ק סוף סוף המה מחללי שבתות
בפרהסיא.
וביותר קשה גם כן אמון מורי ההשכלה את תלמידיהם, כי לא באמת
מורי התלמוד את נעריהם, אמן וחנך מורי ההשכלה בבתי הספר, כי
מורי התלמוד יקנו את הנערים בעודם באים לבלי לסמוך על השמועה
ועל מוריה לאמת הדבר, ולקבלו בתורת אלוים חיים עד אם בהן אותו
ברוח בינתו ובפלא שכלו כי יכילו לחנך את הנער בקישיות ופיוקים
כיסוד היות דאביו ורבא לחדד את שכלו, והיה לו מנוע השכל מפת
להשען עליו. אולם מורי ההשכלה, זה דרכם לחנך את הנער ללכת בעקבי
המורה והשמועה בעינים עצומות לקבל כל דבר בתורת אמת, ולא יפנו
עוד בכל דבר הן אשר יקראו בספרי למודיהם הן אשר ישמעו מפי מוריהם,
והיה כי יקראו בספריהם או ישמעו מפי מוריהם דבר נגד אמונתם והרת
יכו הדברים בלבם שורש ויצמיחו ראש ולענה עד אם יגדלו לא יכירו עוד
האמת ולא ישיבו עוד מכל מעורר ומכוכח.
סוף דבר, אם ידי המורים במעל הזה, או אם אהבת החופש תמשוך
את ההשכלה אליה לגרש מפניה האמונה רעותה; אם ידו התאונה תשים את
המעקשים למישור, או אם היא תמשוך את יבעלי ההשכלה בחבלו השוא
לסור אל פתח ביתה, להוציא ישנה מפני חדשה — יהי איך שיהיה, עליכם
בית ישראל חכמיה וגדוליה מוטל הדבר לחפש עצות ותחבולות לעשות
סדרים באופני ההשכלה, כי המכשלה הזאת, חלול ש"ק תחת ירכם, ואחרי
כי הזמן גלה כמעט את יושר לבבנו לפני מלך ושרים ויום יוסף הזמן
לגול חרפתנו מעל פנינו, ויש תקוה כי עוד מעט וגם מלך ושרים ידעו
נאמנה ויזכו כי עבדים נאמנים אנחנו למלכנו וכי כל עניני דתנו והרבי
היהדות דרבי נועם המה, ומשפטיה צדיקים ונאמנים למלכנו ושרינו, ישדים
לתושבי ארצנו לא לבד כי חוקי דתנו סובבים אל משרת האמת והצדק
לבלי יחטיאו כחוט השערה חלילה נגד חוקי מלכנו יר"ה, כי עוד יופיו לנו
אהבה ויראת אמת להוד מלכנו יר"ה, וכי יזהירו אותנו להאחר תמיד
באהבת ה' יתברך ובאהבת מלכנו יר"ה כתאומים יחדיו כמאמר הכתוב:
ירא את ה' בני ומלך, והם יעוררו אותנו תמיד להתפלל בשלומה של
מלכות. אם כן לא רחוק הדבר אם יתעוררו הנריכים בעם להניש בקשתנו
לפני הממשלה ההוכמה לתת גם ליראי ד' (אשר יובחרו מכל עיר ועיר)
ע"פ רוב תושביה או ע"פ הרבנים (היראים) מהלכים בתוך בתי הספר
להשגיח על נערי בני ישראל בכל דבר דת ואמונה, ועל פיהם יצאו ויבואו
בכל דבר האמונה בכל אשר יורו להם את הדרך ילכו בה ואת המעשה אשר
יעשו, ואם נפיק הרצון הזה מאת הממשלה רבת החסד יר"ה, כי אז יוכלו
יראי ה' לחנך נערי בני באי בית הספר בלימודי מוסר בספרי המשכילים

כמו חובת הלבבות מסי' להרגיל לאט לאט ביראת ד' למען השב אהבת האמונה להשכלה אחתה כמקדם ויותר מזה אין להאמונה לעשות מאומה ובוה לא יפה עשית נ"ר ושחת את דברך הנעמים לבלי יכנסו באוני שומעיהם באשר פתחת פיה גם אתה בהשאלה אשר ישאלו כל המשכילים (אשר כל תלמיד ומבין יודע) כי גם צדיקים הפרו לפעמים תורה לפי רוח הזמן והעת משום עת לעשות לד' הפרו תורתך — ותשובתך אשר השבת לחלק [ע"פ המשל אשר הבאת] בין הלוי ע"פ לשלם ולא מצאה ידיהם ובין הבאין מתחלה לבקש הלואה ע"פ שלא לשלם, ולפי דברך פתחת פתח גדול להמבקשים תיקונים וחדשות בהרת; בדברך אלה הנך רודף ומושיע כאחת, ואם כי הרחקת את השאלה בתחלת דברך, אכן לסוף המתקת אותה גם אתה בפך. ואולם שמענא ידידי מאיש קטן כמוני כי גוף השאלה הזאת אף כי על מדוכתה ישב גיגער וחבריו בכ' ובאמת אינה שאלה כלל ושעות גדולה היא :

דע כי כבר מסק הרמב"ם פ"ב מה' ממרים שאין שום ב"ד אפי' של שבעים ואחד ואפי' אליהו עמיהם יכולים לבטל שום דבר מן המצות לדורות (וכן הוא בש"ס ע"ד דף ל"ו) רק לפי שעה משום מגדר מילתא [כמו מעשה האליהו בדר הכרמל וכגון ב"ד מכין ועונשין שלא מן התורה ובמקום שע' ביטול מצוה זו יקום מצות הרבה] וכ"ז לצורך שעה לבד ומשמע מהדברי רבינו הגדול מפורש שאפי' לצורך שעה אין כח לבטל רק ביד ב"ד הגדול של שבעים ואחד שהרי בכל הפרק הנ"ל אינו מדבר רק בב"ד של ע"א והא דהתירו לכתוב דברים שבע"פ משום עת לעשות לד' כדי שלא תשתכח תורה מישראל אע"פ שהחיתור הזה הי' גם לדורות היו כעין שב' רש"י בסוף ברכות במשנה גבי ב"ד של בועז שהתקינו שיהא אדם שואל בשלום חברו בשם ומביא שם המשנה מקרא הזה דעת לעשות לד' הפרו תורה וכו' שם רש"י ו"ל מותר להפר תורה ולעשות דבר הנראה אסור — וכונתו דעיקר האיסור שאסור לשאול בשם משום ולזול כבודו של מקום, והו' כבודו של מקום שמכבדו אדם ככבודו, וזהו רש"י ז"ל בלשונו שהתירו רק דבר הנראה אסור ולא איסור ממש. וביותר יבאר ע"פ דברי המדרש רבה והילקוט שמבאר שם שבימי בועז נמצאו פריצי הדור שרצו לעקור שם מן הבריות שנא' [ירמיה מ"ג] : החושבים להשכיח עמי שמי' ולכך ראו בועז וביג דניו לתקן להיפך להרגיל שם שמם בפי הבריות, ולא היה בזה הפרת תורה כלל, כי אדרבה הוא ע"ז להגדיל כבוד שמו ותבדך שלא לשכחו. ובוה יתפרש לשון המשנה בברכות שם ר' נתן אומר הפרו תורהך עת לעשות לד' (כן הוא הגרסא הנכונה עיין בתוי"ט) ור' נתן לא בא לחלוק על הת"ק רק לפרש דבריו (עיין תוי"ט) שלא תטעה לומר דהפרו תורהך משום עת לעשות לד' ולא היה כאן הפרת תורה כלל רק אדרבה לכך עשו לעשות לד' ותיקנו להרגיל שם שמם בפי הבריות משום דהפרו תורתך שהפרו פריצי הדור את התורה, ורצו להשכיח שם שמם מפי הבריות וכפן כן יתפרש הוא דהתירו דברים שבע"פ לאומרן בכתב, דהא דנאסר לאומרן בכתב הוא כל זמן שיוכלו ללמוד בע"פ אבל במקום שישתכחו לא יוכלו ללמוד בע"פ לא הי' הצווי מתחילה על כך ולא היה כאן הפרת תורה כלל. והא דמצונו כמה פעמים בש"ס ביטולה של תורה זה היא יסודה היינו רק לצורך שעה כמו שבירת הלוחות שהיתה צורך שעה ודווקא בב"ד הגדול (*)

(*) הערה זו נשענת על ספי הנאגד"ק כונאלק.

היא, ורובן נתקנו בימי הנביאים ואנשי כנה"ג, רק אותם שמפורשים בהדיא כי נתקנו בדורות האחרונים כמו תקנות שרתקין ריב"ז וכן י"ח דבר שגורו ב"ד שלב"ש וב"ה וגם המה היו בב"ד של ע"א. וכל איסורי מוקצה וכל איסורי שבות בשבת וי"ט כולם נתקנו בימי הנביאים, שהרי איסור מקח וממכר בשבת וי"ט קי"ל שהוא דרבנן ובכל זה מצונו (נחמיה ט"ז) שהוכיח נחמיה את בני דורו ע"ז שנאמר : ומביאים דג ומכר ומוכרים בשבת. וכל התנאים ואמוראים שפלטו באיסורי דבריהם הוא רק לבאר מהות הדבר כמו שפלטו בתלמוד מנין ששחיטה מן הצואר ומילה באותו מקום ופ"ר עץ הדר אם הוא אתרוג. היתכן שקודם שהמציאו התנאים והאמוראים ששחיטה מן הצואר לא ידעו מקודם ששחיטה מן הצואר ומילה באותו מקום ופ"ר עץ הדר שהוא אתרוג וכן הוא מפורש בדברירבינו הגדול הרמב"ם פ"ב דממרים שכל התקנות נעשו רק ע"פ ב"ד של ע"א, שאחר שהביא שם הדין דאין ב"ד יכול לבטל דברי ב"ד חבירו אא"כ גדול מהם בחכמה ובמנין. כתב שם הרמב"ם : והאידך יהיו גדולים מהן במנין הואיל וכל ב"ד וב"ד של ע"א הן זהו מנין חכמי הדור שקיבלו והסכימו עליהן הדבר שאמרו ב"ד הגדול ולא חילקו, הרי מפורש מדבריו שאין מציאות לשום גזירה רק ע"פ ב"ד של ע"א. וא"כ כיון שאין שום ב"ד רשאי לבטל שום מצוה דרבנן רק שיהיו ג"כ של ע"א וגדולים מהן בחכמה ורוב מנין אנשי הדור שקיבלו עליהן הגזירה הנ"ל — היתכן מציאות זה בדורותינו? וגם מפורש ברמב"ם שם דאף ב"ד הגדול בחכמה ובמנין אינם רשאים לבטל רק במצות שאין בהן משום סיג אבל גזירות חו"ל שהן משום סיג אין כח ביד שום ב"ד אפילו אליהו עמיהם וגדולים בחכמה ובמנין לבטל אפי' קוצו של י' (ולכך נראה דלא הזכירו הפוסקים הר"ף והר"א והמוש"ע הך דינא דאין ב"ד יכול לבטל משום שידוע דהפוסקים הנ"ל לא הביאו רק ההלכות הנוהגים בזה, ובוה"ז אין מציאות לדון זה כלל) וכל העובר על דבריהם עובר על ל"ת מן התורה לא תסור מן הדברים וגו', ואין הבדל בין איסורי דבריהם לאיסורי תורה רק בספק איסור שעל הספק לא נזר מתחילה. עיין בספר המצות להרמב"ם וברמב"ן ובמגיל"א שם וכל מי שאינו מודה לדבר אחד מדבריהם והולך אחר שרירות לבו וכופר בתורה שבעל פה הרי הוא בכלל אפקורס, כ"ז מפורש ברמב"ם שם. (והמשך יבא).

דברי הימים

כבר הודענו לקוראי הלכנון את פרשת החק החדש אשר הוציעה ממשלת פרוססיה לפני נבחרת המדינה אשר על פיהו ענין הממשלה תהייה משוטטות על השגחת הכהנים המשגיחים על בתי המקדש אשר בארץ, באופן כאשר תראה הממשלה את אחד הכהנים המשגיחים כי לא ילך בדרך אשר דרכה לה הממשלה, תהיה הזכות לה להעבירו ולהפקיד אחר תחתיו. ונבחרת המדינה אשר וקיימו את החק הזה ברוב מנין, ואולם לא על פי נבחרת המדינה לבד יקום דבר חק חדש, כי רק אז אם גם אדוני הארץ בבית מועדם אם גם המה יקבלוהו ברוב מנין, ובאשר האדונים האלה נודעים בטוב טעמם, וכי חדלו לראות בעולם הזה, ורק אל העולם הבא עיניהם פקוחות — כי מרביתם זקנים באים בימי שנות השבעים — ומה נקל להכהנים אשר דבריהם נשמעים בעולם העליון, להפנות אנשים כאלה אל כל אשר יתפצו אם יבטיחום כי אחרי מותם קדושים יהיו, כאשר יהיו למבצר משגב לחפצי הדת והכנסיה, — בעבור זאת כל איש עמד על המצפה לשמוע את המשא ומתן אשר יהיה בבית מועד האדונים על דבר החק הזה. והנה אם כי בעת אנהנו כותבים דברינו אלה (הוא יום 8 לחדש) עוד לא נוכל להודיע על נכון כי החק הזה התקבל גם בבית האדונים, אבל אחרי אשר קראנו את דברי המשא ומתן שהיה בבית האדונים ביום 7-6 לחדש הזה, נוכל לקוות בצדק : כי הנסיך ביסמארק גם מבית האדונים יצא בעטרת תפארת מנצח.

עד היום חשבנו כי הנסיך ביסמארק בעמדו על דעתו לחוק החק הזה, הוא רק בעבור כי ראה אשר הלמוד אשר הוא תחת השגחת הכהנים לא יעשה פרי ישוב להעת החיה הזאת, ולמען תרבה הדעת בארץ נהג

הפירוד הזה תוצאותיו מתחבולות צרפת החושבת כל היום לעשות פירוד באחרות אשכנז, וגם יד הפאבסט בדבר הזה באשר יקרה כי בעקב המלחמה הפנימית ברעות השונות אשר תפרוץ באשכנז תגבר יד צרפת, אשר עליה ישליך (הפאבסט) יהבו כי היא תושיבוהו על כסא ממלכתו ברומא, והיה כאשר יצליח בידו כהני הקאטולים לבצע מחשבתם להביא רקב בעצמות אחרות אשכנז, או ינסו כחם לחתור חתירה תחת כסא וויקטאר עמנואל. בדברים האלה לקח הנסיך ביסמארק נפשות רבות מבית האדונים, מאלה אשר הם לוטרים, וגם הם בראשונה לא אבולחם על החק הזה, ביראתם פן — כאשר תהיה העוון בהשגת בתי הספר ביד הממשלה — תפקיד הממשלה כהן קאטולי אשר תבטח בו למשיגה על בתי ספר הלוטרים, וכן להפך, או יותר רע מזה (כאשר אמר הנבחר ביסמארק — לא הנסיך) — כי הממשלה תפקוד למשיגה בתי ספר לקאטולים ולוטרים אנשים מורע ישראל אשר תמצא דרושים לחפציה ומיראה מדבר הזה, האדונים אשר הם לוטרים אדוקים היו ג' בעצת הקאטולים להפך מחשבת ביסמארק בדבר החק הזה. אכן עתה כאשר הנסיך הודיע להם מחשבת הקאטולים וכי כקובץ בעיניהם לראות איש לוטרי יושב על כסא קיסר אשכנז, — עתה יתנו אלה את ידם להמסכים על החק, וכפי דברי מ'ע מברלין כבר נודע אשר 11% איש מבית האדונים יקיימו את החק החדש, והמתנגדים לא יהיו כי אם מספר 9% איש, ועפ"י הרוב (אם גם אינו דמנכר) יקום דבר החק, ואז — כפי אשר יצו הנסיך — תשגה הממשלה אשר גם בבתי ספר הפאלענים ילמדו שפת אשכנז וידעו כל הנעשה בארץ ובהממשלה מפי כ"ע אשכנזים לא רק מ'ע פאלענים, ועי"ז בני הרור החדש ישובו לדרוש שלום הארץ והממשלה גם אם היא לומרית לא קאטולית.

אחרי כתבנו הדברים האלה באה הודעה ביד המעלענראף מברלין כי בעמוד האדונים למנין ע"ד החק הנו, נמצאו 126 מהם אשר אשרו את החק, והמתנגדים 76 איש.

בין הכתבים אשר נמצאו בבית הכהן הקאטולי בפאזען אשר שם התגדל הנחשד להמית הנסיך ביסמארק, נמצא ג' כתבים המעידים כי נאמנה השמועה אשר עברה במחנה הריפלאמאטיע, כי הפאבסט מלא את ידי הבישאף לעדאחאוסקי בפאזען להיות "פרימאס" בפאלען, והכוונה הוואת — לפי דעת יודעי בינה לעתים — איננה רק כהונת כבוד, אך כהונת סריגית. כהונת הפרימאס בפאלען היא הקנה לכסא ממלכת פאלען כמצבה הראשון. מהדבר הזה נראה בעליל כי הפאבסט, לא רק על ממלכת פרוסיה הוא חושב מומה בל יוכל, כי גם לממשלת אוסטריא (הקאטולית) הוא יבורה

עיניו בהכנה לקחת מהם המשרה אשר על שכם, ואולם עתה אחר ששמענו את דבריו אשר דבר הנסיך ממרום שבתו בבית האדונים ביום הששי לחדש הזה, הגנו יודעים — ככל השומע — דבריו — כי דבר מדיני יצוק בהחק הזה, וכי אותו מצא להחסות מפני המחשבה אשר צרפת החושבת על אשכנז. עתה הגנו רואים כי כל אשר יקרה את הנסיך יקחהו לאמצעי אשר יובילוהו אל מטרתו. גם הדבר אשר נמצא האיש אשר נחשד כי חשב להמיתו (את הנסיך ביסמארק) הביא בידו קנה הובל חדש לירות על מנגדיו, לא בהקנה רובה אשר נמצא בבית הנחשה, רק בהכתבים אשר נמצאו בבית הכהן בפאזען אשר שם התגדל הנחשד — הכתבים האלה היו לקנה רובה ביד הנסיך להמשיך מפיו עדים וראיה על מחשבת הקאטולים וביחוד הפאלען אשר בארץ; עתה נפתרה החתירה אשר חד הנסיך ביסמארק לידועי בינה לעתים, בדבר אשר קרא לברלין את הגראף ארנים היושב בחצר ממשלת צרפת בתור מלאך אשכנז, רבים אמרו עד כה: אין זאת כי אם בא-מלאך אשכנז מפאריז לברלין לדבר עם הנסיך על הדבר התנאים והברית אשר תתנה אשכנז מחדש עם צרפת אם תוציא הראשונה את צבאותיה לפני שנת 74. אכן מאז נשמעו דבריו הנסיך ביסמארק בבית מועד האדונים, נוכל לשפוט בצדק כי רק למען בצע מחשבתו בדבר החק על השגת בתי הספר נקרא הגראף ארנים לבא ברלינה.

כאשר נשא הנסיך ביסמארק את מדיברותיו בבית האדונים להוכיח עד כמה נחוץ דבר החק הזה לאחרות המדינה וקיום הממשלה הנוכחית, קרא באזניהם דברי המכתבים הנמצאו בבית הכהן בפאזען, אשר מפורש יוצא מפייהם כי הקאטולים וביחוד הפאלען מקוים להיות אשר תעו יד ממשלה קאטולית על ממשלת פרוסיה, ובחזקתה תשוב הממלכה הראשונה להפאבסט ברומא, והקאטולים הנכנעים עתה בהארצות אשר הממשלה היא לוטריה, ירימו ראשם כלמבראשונה, ולבעבור המטרה הזאת אמרו כל בעלי ברית הפאבסט קשר, להתנגד אל החק החדש בדבר השגת בית הספר, כי כאשר הממשלה הלוטריה תפקיד על בתי הספר הקאטולים, אוי אפסה כל תקוה מבני הנעורים אשר יראו מהבן מהמרות חפצו פן לא יאבה לסלוח להם על האתם בבואם להתודות לפני כמנהג הקאטולים, כי האמנם רק בכת הסליחה המסורה ביד כהני הקאטולים ימשלו על העם כטוב בעיניהם. — נוסף על החוכמה הזאת קרא הנסיך ביסמארק את דבריו הסכתב אשר הביא לו הגראף ארנים אשר נגלו לו מחשבות צרפת בנוגע לאשכנז, ואלה דבריו המכתב: הנקס המלא לב צרפת לראות באשכנז, הוא קשור בפירוד הרעות השורר עתה בין הלוטרים והקאטולים באשכנז.

ירכת' לבנון

מאור הגולה

נעתק לשפת עבר ס'ע, ח'וראצליט' על ידי

יוסף ליב פעטחאוסקי

טו

במגדל

אחרי עוב הכהן הראש את בית-האסור אשר רבי גרשום עצור שם, הובל רבי גרשום אל המגדל אשר בו יגועו האסירים ברעב. המגדל היה בנוי לתלפיות גובה סאד, קירותיו עבים סאד, ודלת ברזל גדולה וחזקה סגורה את מביאו. כאשר הובילו את רבי גרשום אל חוף המגדל הניחו לפניו פת לחם וחמץ מים, ואז נפרדו ממנו השומרים אשר עטרו אותו מבית האסור עד המגדל, והוא נשאר לבדו בחוף החומה השוממה הזאת באישון חשכת הלילה. דלת הברזל סגורה אחריו בקול רעש גדול, ויכריחו אותה בכריחו ברזל ומנעולים חזקים — וככה נפרדה ארץ החיים מאת ההולך למות, לנצח.

אחרי נשאר רבי גרשום לבדו בחוף המגדל סגור ומסוגר, החל לכנות בבי המרוצים, ראשו נהיה מים ועיניו מקור דמעה לא נתן פוגה לו; ואחרי כן הכליג על יגונו ויבקש נוחם לנפשו כשפכו שיחו לפני ה', ואמר:

כצר לי אקרא ה' ואל אהי אשוע! בידך אל אמת אפקיד רוחי כי בעתוהי מוח נפלו עלי. במקום שםם הלוח נסגרתי וחי לשאול הניעו; ומכסן שאול הוה אקרא אליך מלכי וקרשוי! אהה ה' אלהים הכנס משעים וראה עניי וצרות לבבי, עוד מעט וקסד כארנ' חיי ונר אלהים יכבה בקרכי כי רבות אנחותי ולבי דוי ולא אכיל את שבר רוחי! ידעת' אלהי כי חמאתי והסון רחמך אלי יחאפקו. יהי אפוא מותי כפרה על חמתי ופשעי אשר חמאתי ופשעתי לפניך כימי חיי על הארץ! אין קץ לחסדי ורחמיך — אך חוק וגבול שמת לעונות אנוש אנוש. לך ה' הגדולה והנכורה והתפארת והנצח והחוד כי כל כשמים וכארץ, לך ה' הממלכה והמחנשא לכל לראש. רחם נא על עבדך האומלל וקבל את נשחתי עת חעלה אלך השמים מכון שכתך. הסתירה חתך על כסא כבודך עד עת קץ, עת ישני ארמח עפר יקיצו לחיי עולם, ומצריקי הרכים ככוכבים יזהירו לעולם ועד!

ככלותו את תפלתו יצא השמש על הארץ, וקרן אור הראשון חדר דרך החלונות הקטנים אשר למגדל, השוככים במסילי ברזל חזקים סאד, ורחק רבי גרשום את ידיו מן המים אשר לפניו כחמח, וניח את מוטפוחו אשר שם בצלחתו עת לוקח לבית האסור אף הוציא את הציצית מצלחתו הקטנה אשר מתחת למריו ויתפלל חפלה השחר ברנש לב ובהניח רוח. כהתיסו את חפצו שם על לבו לבקר את מלאכת המגדל, הדלת הייתה סגורה וחזקה כלי נוע, החלונות קטנים, ושוככים במסילי ברזל, ואף אם יגבר כח איש לשבר

לו כאשר זמם לעשות להמלכה, וגם המתרצח חשב כי אחת דתו יהיה למות. אכן השופטים הבריטאנים לא כן חרצו משפטו, ואך שבועה שנים לשבת במאסר תהיה כפרת עונו.

ביד המתרצח הזה נמצאו שני מכתבים אשר זמם לתת ביד המלכה, כי תחתום שמה עליהם מחד המות אשר יעביד על פניה בהקנה רובת. האחד הוא מכתב פקודה אשר תפקוד המלכה לקרוא דרור לכל בני אירלאנד ובני פעניר אשר ישאו עונם במאסר או בעבדות קשה והשנו הוא מכתב פקודה אשר המלכה תצוה על השופטים אשר יחרצו משפט מות עליו: כי יבררו לו מיתה יפה כראוי לאיש נוצרי מלא רוח הרעפובליק. דחינו שימיתוהו בקנה רובה ואת גויתו תנתן לאוהביו לקברו. בכבוד ומה מאד נפלו פני המתרצח בעמדו לפני המשפט כשמעו גור דינו יוצא מפי השופטים לשבת במאסר שבועה שנים, בעת ההיא ראה כי השופטים יחשבוהו לאיש אשר נכנס בו רוח שטות, והתפתה מהמסיתים אותו לעשות הדבר הזה בהבטחים אותו כי יעשה לו שם, עולם תחת שמי הרעפובליק במותו. — וע"כ כמשפט המשוועים יעשה לו להיות עצור בבית הכלא. מהזמן אשר כתוב תחת שני המכתבים האלה נכח כי הפתח הזה חשב לבצע מחשבתו בעצם היום אשר המלכה קראה עצמה להודות לה אשר החיה את בנה (הוא ווס 27 לחדש העבר) וכנראה כי ביום ההוא לא הצליח הצעיר בידו לגשת אל מכתבת המלכה להפתחה ואין כל ספק כי אם היה חפצו מצליח בידו לגשת אל מכתבת המלכה ביום ההוא, הוא כי אז גם הפצו השני המלא כי החמון הרב שמעיהו בשמעיהו הנדון.

רוסיא

דינאבורג מעת יצאה הפקודה מגבוה מעל גבוה אשר בכל עיר ועיר ויכינו רב מטעם הממשלה אלוף לראשם, בחרו להם עדרת הונאבורג את יורדי אוהבו הרב הגאון החכם הכולל לה שמאל הנהשונאני אשר ישב על כס הרבנות ובהן פאר בהעיר יאקאבשטאדט בקורלאנד הרב המופלא הזה יודע להכיר ערכו ומקומו וכל בני העיר ואחביו ויכבדוהו בגלל צדקתו ומעשיו הטובים הוא דומה לאילן גדול ששרשיהו מרובין על ענפיהו וכל רוחות העולם אין מוזין אותו ממקומו ופארותיו נטושות לכל עובר אותה למחת מפרוץ המתנקים מדבש, הוא יושביע הצון לכל דורש ומבקש בכל דבר שיש לאל ידיו לעשות. הוא יחזיק ידים רפות וישיף מלתו לכל המקשיבים לקח מפיו לכל יניחו ידם מתורת אל חי ולהיות אנשים מוכשרים לחברת

ברוח נבוכה ירד מאת המעלות, ויאכל וישחה מעט מועיר להשיב את נפשו.

הוי דבר רבי גרשום במה רוחו, מה היה אחריהי אחרי כלות החם והמים האלה אשר הושכו לפני? זה שער יאחזני בזכרי את הרעב הנורא ההולך וקרב אלי לעשות אתי כלה! . . . אבל איש היהודי החמים עם אהיו הסכין לענות בצום נפשו ונפשי קותה לאל כי יוסיף את כח לי לסבול את הרפת הרעב. יהי שם ה' פבורך!

אחרי ככלותו את דבריו, למד דפים אחדים מן התלמוד — כי כל ספרי התלמוד היו שגורים עליו, — והלמוד הזה חזק את רוחו ואמץ את

לבו בארץ פלא. . . . ויהי שם ה' פבורך. . . . בהגיע מועד הצהריים וקרני אור השמש הכניו להבקיע בעד חלונות המגדל ויאררו את השכח, שב רבי גרשום לבקר את החומה עוד הפעם, גם עתה עלה על המעלות הבנויות בחוכמו ויהי כאשר הגיע אל השכבה המכסה את המגדל ממעל, והנה נגלה לעיניו לשמחח לבבו, כי היא העתק הצדה ואחרי אשר העתיקה ממקומה, ויבקר את רקוע הברזל המונח מפעל לשפפה וימצא מנוול אחד הוכן עליו כחוק. וידחק את כפת המנוול וירא כי קחה הברזל ויעל חלודה. ועל כן מהר ויקח לו כפים עץ אחד אשר מצא על קרקע המגדל ויחד את מטפחתו אשר בעלחתו נקה ויטהר את הפנועל מחלאתו. עתה שב וידחק עליו שנית והנה רקוע הברזל הגדול נפתח כחוק.

עושה ואין כל ספק אשר ממשלת אוסטריא לעת כזאת אשר היא מבקשת דרך לבוא אל עמק השווה עם בני גאליציעין. עתה כאשר נודע הסוד חרש של הפאבסט, תפקח עיניה לבלי תת כל משאלות הפאלען אשר המה בעצה אחת עם הקדוש ברומא התפץ להפוך תבל לתורו ובהו.

— אוסף הגדבות בצרפת לתשלומי השלשה מיליארד לאשכנו, חדל מאו הודיע השר המפקד על הענינים הפנימים בבית מועד האספה הלאומית, כי הממשלה רואת למצוא תחבולה אשר על ידה תוציא אשכנו את צבאותיה מצרפת במרם בוא המועד המוגבל בברית השלום, וכי יותר טוב יעשו בעלי הכסף לקחת חלק בהלואה אשר בקרוב תדרוש הממשלה להביר הזה, מאשר יקנו נדבתם, כי לפי הנראה מראש לא יספיקו הנדבות לתשלומי השלשה מיליארד.

השר המפקד על עניני אוצר צרפת, התפטר ממשמרתו ויבא אחר תחתיו השר המתפטר הנו' אמנם הראה עוז אהבתו לארץ מולדתו בפעולתו הנשגבה למות אוצר הארץ וביחוד בשימו כל העקוב למישור בנוגע לתשלומי כסף ענושים לאשכנו. אך באחת הסכול לעשות בדבר אשר עמד לימין אחד משרי המחוזות בצרפת אשר הובא בפלילים על כי שלח ידו בכסף הממשלה בימי מלך נאפאלען השלישי, ובדבר טוב לפני השופטים על הנחשה נתן דופי בשר היועץ על הענינים הפנימים והמפקד על משפטי הארץ על הביא את שר החוץ הנו' במשפט. ובגלל הדבר הזה הוכרח להתפטר ממשמרתו.

הקאמסטיאן אשר הפקד לחקור אחרי פעולת שרי הצבא אשר פתחו שערי המבצר אשר היו סגורים בו לפני חיל פרוססיא הצרים עליו — כבר חקר לדעת מי משרי צבא אלה אשר מלאו חובתם ומי לא ורק החקירה והדרישה אדות שר המצביא באונגע אשר הסגיר את מבצר מעטין עם חיל כבר נראה בעליל אשר באונגע לא רק אשר לא מלא חובתו כשר צבאי צרפתי, וכי התרפה בימי המצור, כי גם עור לרעה בהסגירו את המבצר במרם כלה הלחם בעיר, ולוא הוחל עוד שמנה ימים — אשר לימים האלה היה עוד די מחיה — כי אז צלחה ביד המחנה הצרפתית אשר הניחה מעבר לגדר לאור לבא לעזרת פאריש במרם יצא לקראתה המצביא הפרוססי פרוידריך קארל עם מחנהו אשר היתה צרה על מעטין.

בבריטאניה הכל נעשה במעשה מכונה (מאשינע) גם המשפט של האיש אשר התראה לפני המלכה כמו לקחת נפשה זמם (ראה נו' הקודם) כבר נחרץ בלי ספק ישפוטו הקוראים כי נחרץ משפטו אשר יעשה

אח השכחות לא תהיה לאל ידו להחליק בעד ההלונים כי צרו מאד מדרגות שלובים רבים בנויים במגדל כחוק ועולים עד הגג, וגם הגג היה מכוסה בשבבת ברזל חזקה מאד ועליה מונחת מכסה ברזל עבה וסוגרת את השכבה. — המגדל הזה נבנה על פי פקודת הקיסר האכזר פהאקאס, החדש החכם אשר בנה את המגדל אבד חנו כעני הקיסר באחרית הימים, ובהיותו אף הקיסר בו סגרתו כחוק המגדל אשר בנה בידיו למות בו ברעב, ובמלאח הימים אשר נועדו לפתוח את המגדל למען הוביל את גויה המה לקברות מצאו את המגדל ריק ומנויה האסור לא נמצא כל מאומה, כי נעלם ואינו ונהקל יצא בקאנסטאנטיןאפעל כי הרוחות הנעלמים אשר סרו למשמעת החדש החכם הוציאו ממסגר וימלטו את נפשו. ככל הדברים האלה ספרו לרבי גרשום את הפועלים אשר עשו אתו את מאכנת הכסא הנפלא בעד הקיסר באויל, ועתה נזכר רבי גרשום את דברי הספור הזה.

מי יודע? אמר רבי גרשום, אולי הכון בונה המגדל דלת מסתירה באחד הכתלים ועל ידה נמלט ועלם אחרי עלה עליו הגורל למות כחוק המגדל אשר בנה בידיו?

ויבקר רבי גרשום עוד הפעם את קירות המגדל, אך כולם היו חזקים ובצורים, ועל על המדרגות וידפוק על כל אחת מהאבנים אשר השיגה ידו, אך חקוהו נשארה מעל, כי לא מצא את מקום אחד אשר יתנועע ויחפרפה בחפצו.

קנה חזכות גם בשנה הזאת מאת הממשלה. אלף וחמש מאות ר"כ אספו ממכס השבת, כי הרבנים נתנו חרוז שכל אחד יתן עשרה פריצענט מהכסף אשר יוציא על השבת, אלף ר"כ אספו נדבות מכל איש אשר נדב אותו לבו. ולכל האמצעצערעדעם ה' אור במושבותם. — מעשים כאלה דאזים לחקוק בעט ברזל ועופרת למען יעמוד שמם וזכרם לדור אחרון. ולמען ידעו דור יולדו כי לא אלמן ישראל מאנשים נדיבים ובכל דור ודור יקום ה' אנשים חכמים ויהעזר לבב אנשי נדיבים להושיע את עם במעשיהם הטובים. בעל הגמול ישלם להם כמפעלם הטוב.

פה בהאימנאזיום ימצאו תלמידים רבים מאח"י המקשיבים בלימודים ומוצאים חן ושלל טוב בעוני המורים הרוססים. ומי יתן והי' כל עם ה' חכמים ונבונים. כי זאת תפארת ישראל כי עם חכם ונבון הוא. אבל לדאבון לבבנו יעזבו נערים רבים את דרך ה' ולתורתו יתנו כתף סוררת וכמצותיו לא יחפצו מאד. ובגלל הדבר הזה ימנעו רבים — החרדים לדבר ה' — את בנייהם ללכת אל הגימנאזיום. הנסיון המורה הגדול יפקח עיניהם לראות איך בכרם ה' צבאות עלה חרולים והמשיילים בתוך עצי הדעת ינמו מהמסילה העולה בית אל, ע"כ לפי דעתנו ה' נאה ונכון אם הרב מעט הממשלה נתן עין השגחתו על התלמידים מאח"י הלומדים בהגימנאזיום להורותם לפחות איזה שעות מידע שבוע בשבוע את החוב הקדוש המוטל על כל איש מישראל ולנמוע בלב הנערים את דעת ה' לכל ישכחו את הצור אשר ממנו הוצבו, ואז בלי ספק יוכלו לקות על הדור הבא שהי' חכמים ומשכילים אמתים. הגדתי הדבר הגדול הזה לפני הרבנים בכלל ולדירי א"נ הרב הגרשוני בפרט ואדמה כי דברי אלה ימצא חן בעיניהם, ובעיני הקוראים הנכבדים.

אחד מאוהבי הנאמנים בריא ספר לי כי ידידי מחמל נפשי הרב הנאון ה' י"א ראב"ד קריא קבץ איזה מאות ר"כ לגדור את השדה החדשה אשר אצל בית הקברות הישן בגדר אבנים למען ישכבוהמתים על משכבם בשלום וכבשים וחזירים לא יפריעו ממנוחתם. דבר גדול עשה ידידי ה' ליקרי' דשכבי' ישלם לו ה' כמפעלו הטוב.

יה"ס מ"ח.

חדשות שונות

פראנקפורט על נהר מאיין. — ביום 26 לחודש העבר

אשכנזי : רבי גרשום, רבי גרשום, העורך חי'?

האין זה קול דבורה הישרה והיקרה נשים

ישען רבי גרשום מעל החומה, ולשמחת לבנו ראה כי כאמת חעמוד

פה אשח' היקרה דבורה וכוכה על כעל נעוריה.

דבורה! קרא רבי גרשום, מה דבורה היקרה! האלהים שלוחך הנה,

ואת תצילני ממוח!

מה העורך חי, אישי יקירי? הנה אני באתי לגוע פה ברעב, ובאשר

חסות אמות נם אנכי!

לא נסוח, אך עוד חיה נחיה לארץ ימים; כיכן רצה ה' הטוב המושיע

בעה צרה. מה דבורה יקירתי הושיעי נא לי להנצל ממוח!

מה יחן ה' ופך אמת ידבר, אך איכבה אוכל להושיע לך?

המי נא לי אונך, דבורה, ושמעני. לבי נא מהרה העירה, וקני לך

כרך חושי משידק אבל חוק, וגם פחיל חוק מפשטים ארוך מאד, ושובי הנה.

גם תביאי אחך מעט, חמאה וגם שחיף עץ אחד.

וחעש דבורה ככל אשר צוה אותה רבי גרשום.

ענה. קרא אליה רבי גרשום מעל המגדל, ענהה התאמצי נא לצור

שרץ העוף יחד, אדוכי, כאשר הראיתיו לך לפני ימים אחדים; על נקלה

תמצאהו בשרה במקום גלילי בהמה. ואחרי מציאה ידך לצורדה תקשור את

שחיף העץ אל גופה הישרך כחוט המשי; ואז תשימי מעט מן החמאה על ראש

האדם וחמדיני. בפיו ידבר צדקות וחסד ובידיו ימלא מחשבות לבו המהורה. וסאו ושב פה לכסא צדק פעל פעולה עזה על לבות יושבי העיר. גם עם הרבנים הגדולים הנודעים לשם תפארת כ' מוח' שאול זעליג הכהן מאיראוו וכו' מוח' פנחס ווילגאטצקע וכו' מוח' אריה ליב זיוואוו מהאמלע הוישב על כס הרבנות לעדת החסידים, עם הרבנים האלה יתרועע באהבה ואהבה שלום ורעות ישכון בקרבם. זה לא יקנא את זה וזה לא יצור על זה. אולם עתה חלק לב הרב זיוואוו מהרב הגרשוני, ולא יכלו לבוא לידי פשר דבר על דבר הלכה אחת העומדת בריכו של עולם. ואף אם גם הרבי מקאפוטס אשר קראוהו להגיד דעתו, נטה אחר דעת הגרשוני לפסוק כמותו, אבל גם הרב זיוואוו לבו כלב אריה ולא יתן מפני כל. וכבר יצא מפיו הדבר ולא ישוב, והוא וענה: התורה שלנו היא ולא רק בקאפוטס אותה למושב לה. וכבר כתב הרבי מקאפוטס ונתן צי להשמיט הכחלוקה שהיא לשם שמים ויעץ לקרוא לשלישה רבנים גדולי תורה לעיין בדבר הנכבד הזה וכל אשר יצא מפהם כן יקום. הרבנים האלה עוד לא התאספו באסיפה אחת ולא נודע אחרית הדבר. רק זאת נוכל לאמר מראש: אם הדבר יצא לאור כדברי הרב הגרשוני אז יציל ספרי תורות רבות מאד מלפוסלן. ואם יכריעו הרבנים את הקף להורות כדברי הרב זיוואוו אז כמה תורות יחרו שק ויחפשו בעפר. ולא רק ספרי התורות בהינאבורג יעשו מספר על קדושתם כי נלקח מהם, כי אם גם ספרי התורות הנשלחים מפה לכל קצות הארץ. וכאשר שמענו נמצאו גם בהעיר הקדושה ירושלים תב"ב ספרי תורות אשר נשלח מפה ד"ב, וגם על איזה אלפים זוגות תפולין יצא הקצף. ונראה מה יהיה סוף הדבר.

בשנה הזאת כאשר יצאה הפקודה למסור אנשים לצבא התאסף הרב הגרשוני אסיפה בבית העיר את ראשי העיר ומנהיגי התנועה על הדבר הזה והתעורר את לבב אנשי האספה לקנות חמשה עשר קוויטאנציעס, אבל מאין ימצא הכסף הרב הזה אשר יעלה לערך שנים עשר אלף ר"כ? כל אחד בנה כמה לעצמו זה אמר בכה וזה בכה. אז קם הגביר החכם אדוק צדקות ויש לעשות חסד ה' משה וויטענבערג ויקרא בקול. אנכי אתן לראש הדומע את החמשה עשר קוויטאנציעס, ויבקש תחבולה איך לאסוף הכסף? ובהסכם כלם לקח שלש מאות ר"כ כסף גולגולות מאת כל איש אשר עלה עליו הגורל לעבוד עבודת הצבא. ואחר עמל וגיועה רבה לקחו מהגביר הנודע ה' פרודלאנד 5000 ר"כ ממכס הבשר אשר

(*) תורה ונרכה יחיה גם להגבירים הכבדים ה' נעלעל דחלפע וס' חילעל זעליג וחסדי' אשר עזרו על ידו להחליף הדבר הגדול הזה. הכוחב.

וכרנע מצא כי גם שני חלקי הקוע הברזל יעחקו לשני צדיהם, וענה הנה עמד תחת רקיע השמים ואין דבר המגדיל בנימו. הקוע חדשה נוססה כלכך רבי גרשום. אחרי שאפ' רוח צר שפיים יושב את נפשו; כי האויר הרע והנאש אשר בתוך המגדל לחצה את תווהו פאה סמפל גנג הברזל היתה מדרגה אחת המובלת עד מרומי כותלי המגדל, כי היתה נבהו והגיעו עד סמפל להנג. ויעל רבי גרשום על המדרגה ההיא וירא כי גם על סכסה הברזל סמפל נמצא סנעול אחד, ויחזיק עליו והנה התלכדו שני חלקי המפספה זה בזה ויהיו אחד, אף הקשיב כי שכבת הברזל מתחת שבה ונעחקה מן הצד למקומה הראשון. ויעל רבי גרשום על הגג, ענה הניע אל ראש המגדל ויעמוד עליו בגי' חפונה גמלט כונה המגדל סמקום הזה אחרי נסגר בחוף המגדל, וכטח הביאו אליו אוהביו סולם ארוך אשר ירד עליו ארצה. אך מה יסכון לרבי גרשום בהגלות נגלות לפניו דבר סתר הלוה? ה' ידידיו ואוהביו לא ידעו שמץ דבר סמקום מאסרן, ומי יחיש להביא אליו סלם כדקוש לחפצו? המקום אשר המגדל עמד עליו היה מקום ציה ושאייה כמדבר שמטה ורגל אדם לא עברה בו. ואף אם יבוא איש במקום הזה על פי דרך רחוקה — היעשה חסד עם רבי גרשום להושיעהו ולמלטו? והמגדל היה נכוה וחלול מאד, ואין לאל יד איש לרדת מעליו בלא סולם.

בעוד צלל רבי גרשום במחשבותיו איכה יוכל להמלט ממקום הרע הזה, והנה הקשיבו אוניו קול קורא בשמו. שמע קול מתחת קורא אליו בשפת

והאשכנזים הגרים בארץ. לא למכור להם ולא לקנות מהם דבר, ולא להתערב עמם כמו לא היו נמצאים ברומאניה. והאמצעי הזה יגרש את האשכנזים והיהודים מהארץ, גם אם נחזיק בם בכל ענין. ההצעה הזאת ימצא ה' ברישאו טובה וקרובה לצאת לפעולת אדם, יותר מכל התחבולות אשר הציעו אחרים עד כה לתכלית הנז'. כי אם כה יעשו הרומאנים אוי גם הממשלות האחרות לא ימצאו פתרון פה למחוז בירינו, ובגלל הדבר הזה יגדל המסחר בארץ וחרישת המעשה תרום ראש, ורומאניה לא תירא עוד כי תהיה לארץ יהודה או אשכנז.

וישיו. — לא איש בשורה אנכי היום, אך קול נהי נהיה תשמעו ממני קוראי חלבנו על מות הצדיק הגדול מוהר"ר לוי יצחק חתן אדמו"ר מליבאוויטץ ז"ע. הנה נלקח מאתנו אבינו אב לחכמה ונוראה ומודע לבניה! לשוא היה כל עמל הרופאים גם צרי הפראפעסר בורא (מק"ב) לא יכלו להעלות לו ארוכה. ואם אמרתי לספר אף מקצת שבתו לא יכול אך מי בארצנו לא שמע את שמע הצדיק המנוח הזה וע"כ כל בית ישראל יכבואת הישרפה הזאת, וה' יתנו מאכלנו ומעצבון רוחנו ויאמר להמות המשחית הרף ויבולע המות לנצח אמן.

נפתלי מדרשק

ירושלים. — בשנה העברה לקחו אנשי בריטאניה אבן מצבה החקוק עליה דברי ימות עולם בשפת כנען אשר מצאו בחבל קרק (עבר הירדן) ובעקב הדבר הזה פרצה מריבה בין שני שבטים מהעבריים ותרנו שבט באחיו כחמשה ועשרים איש. והנה זה כחדש ימים באו הבריטאנים שנית לחפור שפני טמוני קדם, והעיר בתה השייך מהעבריים כי לא יעשו הדבר הזה, והמה לא שיעו אליו ויוסין אותו בערב לאבל אתו להם, ובכואם אליו אמר אליהם לא תצאו מזה אם לא תתנו לי שש מאות לירע שטערלינג, ויענו אותו לאמר בכל חפץ לבבנו הננו לתת לך הכסף הזה, רק בירינו פה אין כל ע"כ תנה לנו איש ונשלחו ירושלימה להביא הכסף ויעש כן וישלחו מכתב ביר הרץ הזה אל הקונזול הבריטאני והוא מהר לשלוח השש מאות לירע וגם מהר לחודיע ביד המעלעגראף לקאנסטאנטינאפל ולרמשק. ואתמול (יום ו' אדר') יצאו גדודי חיל ספה בפקדות הממשלה לעבור את הירדן להילחם עם הערביים. — השמועה אשר הננו שמענו אותה מזה שנים רבות, הננו שומעים אותה עתה שנית והיא כי הממשלה תעשה בקרוב סגלת ברול מירושלים ליפו. ומי יתן כי הפעם לא תהיה שמועת שוא ובקירוב תצמיח.

הו"ן.

הפשטים, והיא קשרה בו את הסלים ואת הכקוקים המלאים אוכל ומשקה, ועלם רבי גרשום אל ראש המגדל.

בעודם עושים הנה והנה, והשמש באה ונטו צללי ערב, עתה לבי לך לכתך, את אשר יקרה, קרא אליה רבי גרשום, שככי לבטח ושנחך חסדך לך, אמצי את לבך וקוי אל ה' כי יוציא למרחק דגל. ביום המחרת הביא חבלים רבים ככל אשר חובלי להסתירם בחוף לבושין.

וחשב דבורה לביאה ולכה רחש חורה וברכה לה. גם עתה לא דברה עם מעליטטא למטוב ועד רע.

וגם רבי גרשום ירד מאת החומה אל חוף המגדל. אורך ה' אל טיב ומטיב, דבר רבי גרשום, כי שעת אל תפלה עבדך; אנה ה' עזר על ימיני גם הלאה, הוסיף נא להפליא חסדך אלי למען אחיה עוד על הארמה, ואספירה שך בקהל רב וכסוד ישרים אהלך!

ביום השני הביאה דבורה עוד הפעם מאכל ומשקה; גם הביאה חבלים חזקים רבים מפעם לפעם ככל היום ההוא. מהחבלים האלה קלע רבי גרשום אשר ידיו רב לו בכל מלאכה, סלם ארוך המגיע מראש המגדל עד הארץ, ועל ידו חשב להטיל סמכותו ולהציל את נפשו. (ההמשך יבא).

עוב את ארץ החיים הגביר הצדיק הנודע לשם ולתהלה בכל ארצות אשכנז והוללנד כמורה"ר יונה לאב (אחר מהאחים לאב בק"ק בינגען). המנוח הזה הוא ממשפחה רמה בישראל. מצד אביו יתייחס אחר הרב הגאון מוה' יהודה ליב מעהלער רב הגליל מקור קעלן; אמו היתה נכדת הרב הגאון מוהר"ר הערץ שיער האבד"ק מאינץ. והוא לבדו היה תלמיד מובהק מהרה"ג המפורסם מוהר"ר נתן עללינגער האבד"ק בינגען, וממנו שאב מים חיים מידיעות למודי התלמוד.

אין מלה בלשון עט סופר לתאר את רוב צדקת וישרת לבב המנוח הנז' ג"ע. לא פעם אחת קרה אשר לרגלי מסתרו היה בדרך מספר חרשים, והוא היה נודר ומדקדק במצוה ואיסור קל כבחמור שבחמורות כדרכו בביתו כל הימים. ועניים היו תמיד בני ביתו ממש, ומעשה חסדו היה שלם ונודע לתפארת בארצות רחוקות. ובאשר היה ראש לעדת ישראל בבינגען, השתדל בכל ענין לנהל את עדתו בדרך אשר דרכו אבותינו שומרי התורה והמצוה, וגם הוסיף אומץ לפקוד על העדה רב אחד לתורה ולמצוה, ובראותו כי לא יוכל לבצע מחשבתו הטובה הזאת, בחר לו לעוזב את עיר בינגען וזה מספר ירחים אשר כונן מושבו בפפד"ם. ופה לא הונח לו כל ימי שבתו כי הרגיש חולי בבריאותו, ויותר נחלה על כי העניים הרבים אשר דפקו תמיד על דלתותיו בבינגען, לא ידעו עוד מקום שבתו בפפד"ם, ובבצר ממנו לעשות הטוב והחסד כאשר עשה בשמחת לב כל ימי שבתו בבינגען.

ביום 28 לחדש העבר הובל המנוח לבית מועד לכל חי והרב הגדול הצדיק מוהר"ר רפאל שמשון הירש נ"י נשא עליו מספר כבד בפתח חצר בית הקברות, ואחריו הספידו אוהבו וקרובו (יבדל לחיים) הרה"ג הצדיק מוהר"ר מאיר (דר') לעהמאנן נ"י.

ינתן ה' את רעיתו הכבורה ובניו היקרים וישלם נחומים לכל המתאבלים והבוכים להולך לאור באור החיים אשר לא ישוב עוד כמחו ברור הזה!

ביום 6 לחדש הזה נרגשה רעידת הארץ בברלין. אין כל ספק — ואמרו כתני הקאתולים — התקוממה הארץ והתנועעה כי כבד עליה פשע הנסך ביסמארק אשר בעצם היום ההוא חשף את זרוע עוון להלחם עם הכנסיה הקאתולית בבית וועד אדוני הארץ!!

— במכ"ע "רומאנו" יציע ה' דעמעטער בראשיאנו הצעתו ועצתו אשר חותמה חכמה ואהבת אדם יחד (1) : בכל עיר ועיר ברומאניה, יוסר ועד אשר משרתו יחיה להורות להרומאנים אשר לא ישאו ויתנו עם היהודים

שחף העץ, וחציכי את השרץ על החומה, השרץ הזה יאהב מאד את החמאה, ולמען השיגה יחאמץ חמיר לעלות מעלה עד אשר יגיע אל ראש המגדל, ובין כה עלה אלי את פחיל המשי.

דבורה מהרה לבקש את שרץ העוף, אף מצאתהו ככל אשר אמר לה אישה. ואז קשרה אלו את שחף העץ בפחיל המשי כדבר רבי גרשום ותשמהו על החומה. השרץ רדף אחרי החמאה אשר על ראש שחף העץ, ובין כה עלה חמיר מעלה מעלה עד אשר הגיע למרום קץ המגדל, ועל אותו את חוט המשי. רבי גרשום מהר ויחזק בפחיל המשי ויקשרהו אל המגדל ממעל. ועתה קשרה דבורה גם את חבל הפשטים החזק בקצה חוט המשי אשר מתחת, ורבי גרשום משכהו למעלה.

מהולל שם ה', קרא רבי גרשום כמולידיו, וברוכה לה גם את דבורה! עתה נעלתי ממות הרעב, כי כחבל הפשטים הזה אוכל להעלות אלי מאכל ומשקה ככל אשר חביא אלי.

וחמהר דבורה וחשב לבית מגורה למען הביא לחם ומים כשר יין בעד רבי גרשום, אך בזוכה העלה רבי גרשום את חבל הפשטים אלי, ואז רחק את כפת המנעול והגן נפתח ככראשונה, ולא יסף לסגור אותו עוד הפעם לשען ינשב רוח צח אל חוף המגדל.

בעבור שער אחיז שבה דבורה אל המגדל עמוסה כמאכל ומשקה ככל אשר יכלה להסתיר בחוף בגדיה. ויורר רבי גרשום את תחת חוט

בבזר הקבנוז

לדעת חכמה ומוסר לקבין אמרי בינה (טז' א).

ה'ר שפמן בן לקיש שני ת"ח הנחין זה לזה בהלכה הקב'ה מקשיב להן שאלמר אז נדברו יח'י ה' וגו' ואין דבור אלא נחם (שנ' ס"ג).

נומער כז

שנה שמינית

אגרת הנחמה לרבינו מיימון ז"ל

(המשך מ' 26)

כי תחייב השכל בקיום היעודים ומה שיש לקנות ותנוה הנפש הזואבת וישר מהשבותיה, כי אי אפשר מבלי שיקלו (הרעות) ומהצלה מאלו הצרות וממנוחה אחרי האנחה וירחיב האדם בפנימיותו והיצונותו בכל שיעשה מהתורה ובעשיית המצוות בלבד וגופו, ויחזק בחבל התורה ולא יתיר ידו ממנו.

ואנחנו בגלות כמו הטובע, כי כבר טבענו עד אפינו, אך נשארני מסכנים ודלולים מחורפים ונרדפים, וים הגלות סבבנו ונשקענו בתהומו והגיעו המים עד אפים, ונשארו במצב רע שברעות, וכבר תאר מצבינו דוד עה"ש כאשר אמר (תהלים ס"ט, י"ב): הישיעני אלקים כי באו מים עד נפש. וחבל התורה והמצוות קשור משמים לארץ, וכל יד התופשת בו יש לה תקוה ובטחה, כי בהתפישתה (בחבל) יתחזק הלב ויהיה בטוח מהטבועה הנמורה ומחאבדיה, ומי שהתיר ידו מהחבל אין בינו ובין אלקים דביקה, ויחזק עליו אלקים המים אשר יטביעו אותו למרי, ותחת המנוחה יתבלבל ויטבע ויאבד, ובערך תפישתו בחבל בן תהיה ערך תקנתו להנצל מן הטביעה, כי מי שיחזק החבל בכל ידו, יש לו יותר תקוה בלי ספק ממי שאוחז בו בקצת ידו, ומי שיאחז בו אך בקצה אצבעותיו יש לו יותר תקוה בלי ספק ממי שהניח כל ידו ממנו, ולא יחלץ מסבך הגלות, כי אם העוסק בתורה ובפירושה וללכת בדרכיה ולהרבה בה, וללמוד ולדבר בה יום ולילה, אמר דוד עה"ה: לולא תורתך שעשועי או אבדתי בעניי (תהלים קי"ט, צ"ב). אמר: לולא תורתך אשר היא שעשועי עיני ופרנסת נפשי, אז אבדתי כימי גלותי, וינבא על זה מישאל אשר נשבו בגלות ונפלו במצודתו, ואיך בעסק התורה ועמלם בה יתחלצו ויושעו מסבך אויביהם, ויחייב האדם שתהיה כוונתו שלימה ולבו נקי, מאמין, באלקים, כי הוא אמת ויעודיו אלינו אמתים, מאמין בהנביא הראשון ומה ששולח לו: אמת אלקים בארנותי ושלחתי באמיתות שליחותי, ויאמר בלב גלם בלי שנוש וכלי ספק: משה אמת ותורתו אמת, ולא ילך אחרי בהימתו, ויכריע טבעו על שכלו ויאבד שני העולמים וישתבש בעולם הכלה, כי הטעות הגוברת על האדם הוא אהבת עולם הזה אשר תכשיל האדם בשני מכשולים, האחד: הוא תאוה דגשים, והשני: אהבת העולם הזה והשתדלות בו והכונה אליו בהתאזה המושלת על כל כי ממנה נבראנו והיא השרית על כל ולא ניצל ממנה כי אם הנביאים והחסידים, והעולם הזה כאשה יפה אשר מראיתה נאה ותוארה יפה ולבושה הדורים וריות טוב והליכה מתעה עין חודרת אליה ודבורה ערב ונעים, ההשוק הנפש לשמוע ויטה הלב לדבריה והיא כבר פשטה בדרכיה רשת וטמנה פתים ברגליה תצוד המשתוקק אליה והחושק בה ותפתהו עד כי ילך וירץ אליה בתשוקתו, והיא תברח ממנו חשוק וירץ ולא ידע מה תחתיו, כצפור יעוף באויר ופרשו לו רשת ועליה ורעונים, וכאשר ראה אותם נטה אליהם וירד ללקטם ועמדה עליו הרשת ונפל במצודתה ויחשוב לעלות ולא יוכל לעוף ודמה שלמה עה"ש העוה"ז לאשה כאמרו (משלי ז', י'): והנה אשה לקראתו שית זונה ונצורת לבי

קנה אל נשיאי ישראל

רבים וכן שלמים יפלו למו נתיב, להתיר לעמוק בהספרו של נאוו עוינו הנאון הנ' מורה"ר יעקב נ"ע הנאב"ר דק"ק אלטונא נגד צוואתו לבר יספידוהו, ואענה אף אני את חלקי לרבו בזה בשני פנים — האחד: במדרש [ב"ר פ"ח] א"ר סימון בשעה שבא הקב"ה לבראות את אדה"ר נעשו מלה"ש כמים כמים חבורות חבורות מים אומרים אל יבא ומהם אומרים יבא בו, רב הונא רבה של צפורין אמר עד שמלה"ש מדיינין אלו עם אלו, ומתעססין אלו עם אלו, בראו הקב"ה אמר להם מה אתם מדיינים כבר נעשה אדם ע"כ, והכוונה בקצרה, כי המלאכים המה כחות — פשוטין, ואין להם רצונות מתנגדות והפציע הפציעים רק ששים ושמים — לעשות רצון קונם, והאדם מורכב מכחות הפציות ולכן יש להם יצ"ט ויצה"ר, וביניהם זה וזה שופטים, וכשנפל זיכור בין המלאכים, וכחות המדות למעלה הסד' ואמת צדק ושלוש כמבואר שם, הלבנוא את האדם או לחלול, הן המה היו מקור ויסוד יצירת ומציאת האדם, וזה הותם תכנית בריאתו, להיות מכחות מתנגדות ומקו נעשה, וזהו כוונת ר"ה עד שמלה"ש מדיינין אלו עם אלו, בראו הקב"ה ואמר להם כבר נעשה אדם, והוא מבואר במעט השקפה, — והנה יסוד החקירה אם מותר להספיד האומר אל הספרדני, אף שמבואר בשו"ע וז"ל שאין מספידין אותו, הוא אולי על מאור הגולה לא, נאמר זה, ולזאת בראשונה צריך להשכיל ולדעת יקר הנספד, ואיך הוא נישא ויוצא מהכלל המבואר בשו"ע, ונביאה היום לדעת זאת מאמר חז"ל — [סוף ס"ק] על מתניתין נשים מקוננות, קבעו בגמרא מאי אמרן, אמר רב ויי לאולא ויי לחבילא, אמר רבא נשי דשכנציב אמרן הכי ויי לאולא ויי לחבילא ע"כ, ושטחית המאמר יורה, כי רב ביאר שהקניה ויי לאולא ראוי לקבעה לכל המקוננות בעת הספרן, ורבא לא נחא ליה דלימרי' כולוה נשי, רק [או משום] דנשי דשכנציב אמרין הכי, ומעמא בעי מאי בעי רבא בזה? ואשר יראה בבאורו, כי קינת ויי לאולא יש לה שתי כוונות, האחת מעולה בה שבה החכם הצדיק שאבד לדורו, והשנית טמון בה ענינו של אדם שמת בלי חמדה, ונפרש שיחתנו, ונבאר הענין הראשון במשל, אשה אלמנה היו לה שתי בנות האחת גדולה והאחר קטנה וינקת שדי אמה, והיתה אומנתן ומפרנסתן, ותמת האם האלמנה, ותשארנה בנותיה באין משען ומשענה מבלי אב ואם, ותשא הגדולה את אחותה הילדה על שכמה, ותלך הלוך וועקה, אוי ליאמי כי ולידתני, אנה אני בא, ואנה אשא את אחותי, איפה

אברהם שמואל בנימין סופר זצ"ל אשר מבארו השקפה עורכי צאן קדשים בני ישיבתו הגדולה אלפים תלמידים. ויתחם סלוקו אל סלוק הבאר, ובעוה"ר הכחיר השיל'ת שלשת הרועים האלה במשך מעט. ויען כי תועלת שלשת הרבנים הבאר ועניו כבוד והמן מתאחדים ומתקשרים זה בזה כמבואר שם חולה כו' חורו כו', ושני רועים מהשלישה אשר נסתלקו עתה מאתנו לא מנעו מהספידם, אנהו ניזיל בתר רובא, ונקשור מספר משולש, הה שלשת הרועים נכחדו, אבני נזר וחפארה אבדו, קרן ישראל, וצבי עוזו לעפר ידרו. והנה הרופא החכם בבקרו החולה וישיכיל כי בפתחו עורקי דמו ישיג רפאת תעלה, ישקול בתחלה במאזני בחינתו את תכונת מוג החולה וכחו, החוק הוא הרפה, האמין או חלש, הוכל שאת מעוט דמו, או פן יגיע תחת ידו.

אתה ד' פתחת עורקי דמי עמך בכתחך מאתני שלשה הרועים האלה, לא עורקי יד ורגל, לא גידו כתף וצלע, אבל עורק הלבב, כי הן המה היו לבן של ישראל. אמנם רופא נאמן ורחמן, הביטה וראה מעמדינו הרל ומצבינו הרוזה, הא מינא דקמל חרבא דלצנות ולענ, הא מינא בלעת ארעא דתאות, הא מינא דמיתו במותא דמיתו, ואיכה נשלת כבוד מביא חיינו החלש רפה המוג ניתק הקשורים, איכה עורק לב אנוש, פתחתו והוצאת דמי דמי חיותו, ונתקיים בנו מאמרו ז"ל (איכה רבה פ"ג) אמר ר' שמואל בר נחמן אמר אברה כנסת ישראל כיון שראה אותו עניה מן המצות עניה ממע"ט הביא עלי שבט עברתו, אמנם זאת זאת נחמתנו, בענינו, ובטח נאמין, כי הרועה יודע צאן מרעיתו, ועלות יחל, ולו נתכנו עלילות מצעדינו, וחוקר מעמדינו, ויודע כי עור שאר רוח לנו, ונותר כח בננו, לעמוד בתוכחות מוסריו, וכמ"ש במדרש שם אני הגבר ראה עני א"ר ברכיה גברתי לעמוד בכולן את מוצא אחר צ"ה תוכחות שיש במשנה תורה מה כתיב אתם נצבים היום כולכם ומתרגמין אתון קיימין יומא דין, כולכון גבורים לעמוד מכולן, וא"ל אם נשארו תחרדים אל דברו ית' מעט מדרבה בעיר ועיר משפחה ומשפחה כמו שנמצאו באיזה עיירות, באיזה מדינות, שהיהודים היראים במעט אין מעצור לד' לעורר דתו דק' ולהקים ברייתו גם בהמעט, וכמו שאמר הנביא (ישעיה יז) והיה ביום ההוא ידל כבוד יעקב ומשמן בשרו ירוה וגו', ונשאר בו עוללות כנוקף זית שנים שלשה גרגרים בראש אמיר ארבעה חמשה בסעפיה פוריה, נאום ה' אלקי ישראל, ביום ההוא ישעה האדם על עשהו ועינו אל קדוש ישראל תראנה וכן מוכה הוא אומר ושמתי את הצולעת לשארית, והנהלאה לנו עצום, ובשורת האוינו נאמר כי ידן ה' עמו ועל עבדיו יתנחם כי יראה כי אולת יד ואפס עצור ועוזב, ובמדרש (שם ג') כי לא יונח לעולם ה' כביכול לא שבק ולא שביק, כי אם הונה וריחם כרוב חסדיו, ארשב"ל משהקב"ה מתאש מן הצדיקים בעוה"ז הוא חוזר ומרחם עליהם הה"ד כי אם הונה וריחם וגו'.

ואולם תשועתו ית' לבושתים בו, הוא כפי כשרון המעשה וכמשול' אדם מקדש עצמו מלמטה מקדשין אותו מלמעלה, ואם מצדינו לא נחלץ חושים לעבודתו ית', גם עזרו מקדש לא נשיג, והקב"ה גם הוא מקיים תורתו, וכמ"ש בירושלמי אני הוא שקיימתי מצות זקן תחלה, ושנינו במצות פריקה הלך [בעל התמור] וישב לו ואמר לו [לאחר] הואיל ועליך מצות לפרוק פרוק פטור שנ' עמי כן אנחנו בעבודתנו ובבטחוננו בעזרתו ית' אם עליו נשליך יחינו, ואנחנו נטמן יד, ונאמר הננו רובצים תחת משא יצרנו, ועליך ד' מצוה לפרוק פרוק, או גם הוא ית' פטור, ולזאת עלינו לעשות את שלנו להתחזק ולהתאמץ לעורר תוה"ק לחקים דיגי השו"ע על הלם, אף בכחנו המצער, או עכ"ז לא נאמר נואש, ונבטח בו ית', כי הוא רב להושיע, וכמ"ש מגדול עוז שם ד' בו ירוץ צדיק ונשגב ה' ינחם עמו ולא יוסיף לדאבה עוד.

כעתרת יהושע העליר במהרה"א וללה"ה.

מחכים או טלית-סוף ישולח אלינו (ר"ק חפ"ש): על הארהעסע הזאת.

An die Redaction des Israelit (hebraeisch Ausgabe), in Mainz (Deutschland)

שרים כי תינק, הרואים בצרתן, זה יאמר כי גדול שברה של גדולה מהקטנה וכן היא מרגשת בצערה וחסרונה, וזה יאמר כי הצעירה גדול כיום שברה, כי הגדולה ישרתנה שכלה ויש לה פה לבקש מחסורה, והילדה מי לה ומי יחוש לעזרתה, ובכלל לא ראי זו כראי זו ושתיהן צרות גדולה עד למאד. ויפול עליהן גורל מליצת קינת ויי לאולא היא הבת הגדולה, ההולכה שובב אולא ודלדלה, ויי לחבילה היא הילדה הנישאת אל שכס אחותה, כתבילא על הכתף, — כן בהסתלק גאון הדור, נשארו הרבנים הקטנים ממנו אשר שאבו מי התורה ממעיני חכמתו, האומנים עדתם למקומותם במישובותם, כהיתומה הגדולה עם אחותה הילדה, אין להם מפרנס לכלכל תשובת שאלותיהם, ולכונן חוקות הדת על פיהו ונוכל לומר עליהם ועל מקהלותיהם ויי לאולא, רב נושא עדתו כאומן את הוינק, ויי לחבילה הנישאים בחיקיהם, ומבואר בזה הפן הראשון בביאור קינת ויי לאולא. —

אולם יש לה עוד כוונה שניה, אשר בה ספון ננות המת בלי חמדה גופו בכתף יסבלוהו, נושאיו אלי קבר יובילוהו, ונשמתו אולא זוממת והולכת [שבת קנ"ב] ועליו נ"ב תנוח קינת ויי לאולא, היא הנשמה שהולכת וממורת ויי לחבילה הוא משא ונטל הנוף, ובהיות כי בשכנציו ה' מקום מוישב לצים, ורבינו הקדוש צוה את בניו (פסחים ק"ב) אל תדורו בשכנציו משום דליצני היו ומשכו לבו בליצנותא, לכן השכילו הנשים המקוננות שמה, בהיותן מוכרחין להספיד מתי עירן מפני כבוד או יראת משפחה [כאשר עינינו רואות בעוה"ר אשר המ"מ המתא יאלצוהו בני בלי שם להספיד אף שאינו הגון ואינו כדאי, ונתקיים בנו דבר הנביא (מלאכי ג') ועתה אנחנו מאשרים ודים] להגיד עליהם בקינתן ויי לאולא ויי לחבילה, ובוה יצאו ידי כולם, בני המשפחה המאלצים אותנו להספיד יבארו כאשר עם לבבם, והמשכיל יבין לאשורו כי מתיחס להם הביאור השני, — ויען כי לפי האמור יש לו שני פנים, לכן מציא רבא לקבעו בהספד המקוננות בסילוקן של צדיקים, וזהו שהשיב על דברי רב שאמר שהמקוננות אומרות ויי לאולא, וכוונתו ע"פ ביאור הראשון, ואמר שקינה זו יש לה פן שני ושני השכנציו יספידו גם הלצים בזה, וגם הן אמרין הכי, ולא יכון לדבר כן בהספד אדם גדול.

והנה נודע ומפורסם יקר תפארת גאון עזיני, אור דורינורבא דעמי' מדברנא דאומתי' מרנא יעקב עטלינגער נ"ע, אשר המביטים בעינים צופות ויכול לומר עלי' ודכוותי' ודסביבותיו ואנפיו, ויי לאולא ויי לחבילה, מי יעמיד חוק הדת על תילה, מי יבאר כל קשה בסוגיית הש"ס להשכילה כשתי היתומות הרבנים והמקומות, וכלי תפונה אם ההלכה כהמתירין להספיד גאון הדור נגד צוואתו, שיותר ומצוה להספידו, אולם קשה להכריע נגד דינא הגמרא ופסק השו"ע, ולזאת נישא עלינו מליצת מדרשם ז"ל עד שאנו מדיינים זה עם זה בהכרח להגיד טעם המתירין להיותו רבן של ישראל וזכר בזה עצמו נעשה ההספד ויצאנו י"ח, זי"ע ויליץ טוב, בעד הפליטה הצשארת, לחבש הנשברת.

הפ' השני: אמרו ז"ל (תענית ט') ר' יוסי בר' יהודה אומר, שלשה ימים טובים עמדו לישראל אלו הם משה אהרן ומרים, ושלוש מתנות טובות נתן על ידם ואלו הם באר וענן ומן כו'. מתה מרים נסתלק הבאר כו', מתה אהרן נסתלקו ענני כבוד כו' מת משה נסתלקו כולם שנא' ואכחיד את שלשת הרועים בירח אחד עיי"ש. והנה דורינו האפל אשר לפי מצבו נחשוב משפט כי הוא בעיקבא דמשיחא, נוכל להמליץ עליו מ"ש בס' נעוץ סופן תחלתו, כי הונה הי"ת אותנו, במה שהונה את הדור הראשון בהכחירו שלשת הרועים, כי נעדרו מאתנו בשנה זו בזמן קצר שלשה רועים, האחד הה"ג אבסמאי של תורה וגדולה, שוע וגדוב, וחרד לדבר ה', מהר"ר צבי הירש מהאחים הנודעים לשם טוב והאלבערשטאדט, וניתחם סלוקו מאתנו אל סלוק המן, כי כן זן ומפרנס בצדקת פורונו רבים וכן שלמים, היה מעוז לדל ומשגב לעמינו, השני גאון עזיני רבן של ישראל מרנא יעקב עטלינגער זי"ע הגאב"ד ד"ק אלטנא, הסתלקו יתחם אל סלוק ענני כבוד, כי בהעדרו גלה כבוד מישראל, ואין כבוד אלא תורה מסנו יצאת תורה לישראל, וגדול שמו בלאומים, והשלישי הוא הגאב"ד הצדיק המפורסם ד"ק פרעסבורג מרנא